

תערוכה לכבוד יום האישה הבינלאומי

An exhibition marking International Women's Day

לנענע את העריסה. ואת המערכת

ROCKING THE CRADLE & THE SYSTEM

המחלקה לאמנות / הפקולטה לאמנויות

מכללת סמינר הקיבוצים / בשיתוף מרכז אדמונד דה רוטשילד

The Department of Art / The Faculty of Arts

The Kibbutzim College

& the Edmond de Rothschild Center

תערוכה לכבוד יום האישה הבינלאומי

לנענע את העריסה. ואת המערכת

ROCKING THE CRADLE & THE SYSTEM

המחלקה לאמנות / הפקולטה לאמנויות

מכללת סמינר הקיבוצים

בשיתוף מרכז אדמונד דה רוטשילד

המחלקה לאמנות, הפקולטה לאמנויות מכללת סמינר הקיבוצים

ראש המנהל: דנה גל נצר
ראש המחלקה: ד"ר הדרה שפלן קצב
מרכז לימודים מעשיים: יאיר ברק
מזכירת המחלקה: רותם טל
מזכירת הפקולטה: איילת שובל

תערוכה

אוצרות: ד"ר טל דקל, ד"ר הדרה שפלן קצב
ע. אוצרות: נועה אביאב, ג'וני אייל, רוני בן טובים
מנהלת הפקה: יעל הדסי בכר
מחשוב: יבגני חבין
סדנה: ערן אפלבוים, מרטין זקס, חגי ורד, אלונה וגר
שיווק: אנה אוסטרובסקי, מיכל קונפורטי מורד
יח"צ: מיכל ארליך, רוני שפי - גולדפינגר תקשורת

קטלוג

עיצוב גרפי: סתיו אלמגור
עריכה לשונית: תמר שקד
דפוס וכריכה: ישראלגרף 03-6969050
על העטיפה: פרט מתוך ציור, חן בן חיים

גלריה

מרכז אדמונד דה רוטשילד
מיסודה של קרן אדמונד דה רוטשילד (ישראל)

למצילת ולחישאר בן אדם

קרן אדמונד דה רוטשילד

תוכן עניינים

Badoora Abtarif / בדורה אבטריף	21		
Yael Florentine / יעל פלורנטיין	22		
Maya Jacobi / מאיה יעקבי	23		
Dana Haras / דנה חרס	24		
Chen Elyakim / חן אליקים	25		
Noga Or Yam / נגה אור ים	26		
Gal Tamir / גל תמיר	27		
Tal Hamzani / טל חמצני	28		
Shani Avivi / שני אביבי	29		
Chen Ben Haim / חן בן חיים	30		
Keren Bensusen / קרן בן שושן	31		
Roni Ben Tovim / רוני בן טובים	32		
Dana Hai / דנה חי	33		
Ofir Hazan / אופיר חזן	34		
Shira Hait / שירה חאיט	35		
Johnny Eyal / ג'וני אייל	36		
Dana Judkevitch / דנה חודקביץ	37		
פאינה פייגין ומורן כהן	38		
Faina Feigin & Moran Cohen			
Nitzan Sitruk / ניצן שתרוג	39		
May Sahar / מאי סהר	40		
Sapir Mazig / ספיר מזיג	41		
Noa Aviav / נועה אביאב	42		
Hen Aspis / חן אספיס	43		
Keren Drechsler / קרן דרכסלר	44		
Noya Globen / נויה גלובן וליאור שלו	45	אודות קרן אדמונד דה רוטשילד	5
Inas Osrof / אינס אוסרוף	46	לנענע את העריסה. ואת המערכת	7
Riki Stollar / ריקי סטולר	47	ד"ר הדרה שפלן קצב וד"ר טל דקל	
Mor Katzman / מור קצמן	48	העבודות	10

אודות הקרן

קרן אדמונד דה רוטשילד (ישראל) פועלת ליצירת חברה ישראלית צודקת, מלוכדת ומשתפת, ומניעה תהליכים עמוקים של שינוי חברתי במטרה לקדם את המציאות, הגיוון והמנהיגות באמצעות ההשכלה הגבוהה. כממשיכת דרכה של מורשת פילנתרופית בת למעלה מ-130 שנים, מגשימה הקרן את המחויבות ארוכת השנים של משפחת רוטשילד לרוח החלוצית של מדינת ישראל ומשקיעה בסוכני שינוי ובקידום החלוצים החדשים שלה. הקרן, הפועלת במסגרת הרשת הבינלאומית של קרנות אדמונד דה רוטשילד ברחבי העולם, יוזמת עשרות פרויקטים חדשניים ברחבי הארץ שמטרתם לצמצם את הפערים בחברה ולטפח מנהיגות צעירה.

פעולותיה של הקרן למיצוי ההשכלה הגבוהה בקרב קהילות רבות ככל האפשר, לקידום מחקר אקדמי חדשני, לרתימת אמנים למעורבות חברתית, להשקעה במודלים כלכליים-חברתיים פורצי דרך ולטיפוח מנהיגות צעירה ומחויבת, משפיעות על חייהם של עשרות אלפי אנשים ומעצבות את פניו של דור ההמשך לחלוצי ישראל וליזמיה.

מרכז אדמונד דה רוטשילד

קרן אדמונד דה רוטשילד ייסדה את מרכז אדמונד דה רוטשילד כבית לאמנות ולתרבות, במטרה להעמיק את הדיון הרב-רובדי בתרבות הישראלית ולרתום יוצרים מתחומים שונים למעורבות חברתית בתחומי פעילותם. המרכז שוכן בשדרות רוטשילד בתל אביב, במבנה בסגנון אקספרסיוניסטי מודרני שתוכנן בידי האדריכל יהודה סטמפלר בשנת 1928. קרן אדמונד דה רוטשילד שיקמה את המבנה מתוך הקפדה על עקרונות השימור, בניצוחם של משרדי האדריכלים פלסנר וסקורקא ויועצי השימור אילן קדר וחביבה אבן.

תערוכות ואירועי תרבות

במרכז מתקיימים אירועי תרבות מגוונים בתחומי הבמה, הקולנוע, המוסיקה, העיצוב, הספרות והמדע. המרכז מעניק ליוצרים - סטודנטים, חוקרים ובוגרי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל - מרחב ראוי להציג את עבודותיהם בלב העיר ומעודד יצירה מקורית וחדשנית ושיח מפרה, העוסק במרקם התרבותי הרבגוני אשר מאפיין את החברה בישראל.

לנענע את העריסה. ואת המערכת

ד"ר הדרה שפלן קצב וד"ר טל דקל

התערוכה מעמידה את האימהות כנקודת מוצא ליצירה האמנותית. האימהות היא גורם משמעותי שמגדיר את חייהן של נשים רבות, לעיתים אף יותר מן המגדר עצמו. רבות מהסוגיות שנשים מתמודדות עימן – חברתיות, כלכליות, פוליטיות, תרבותיות ופסיכולוגיות – הן ספציפיות לתפקידן ולזהותן כאימהות וכבנות לאימהות ומבקשת לבדוק כיצד האמנות הפלסטית מאפשרת לאם, ליחסים עם האם, לבחירה להיות אימא או לא – לצאת לאור.

המטפורה של האמנות כ"לידה רוחנית" מיקמה את הגבר היוצר לצד האלוהות ואת האישה היולדת כשייכת לגורמי הטבע הנשלטים בידי האלוהות הגברית. שרידיו של מערך תודעתי זה מתקיימים עד היום.

הבחירה באימהות כנושא מוביל לתערוכה קשורה לעמדה ביקורתית ופוליטית הרואה את תפקידה של האם בתרבות כחשוב וכראוי להיכתב מחדש. זוהי גם עמדה שמתנגדת לאחת התפיסות התרבותיות המהותיות שבעקבותיה הודרו אימהות מהאמנות: באופן סטריאוטיפי, האימהות נתפסה, ועדיין נתפסת, כשייכת לפן הביולוגי והטבעי של החיים, והאמנות – לפן התרבותי והרוחני שלהם. תפיסה דיכוטומית זו נעשתה ממוגדרת וניסחה חלוקת תפקידים חד-משמעית בין המינים – נשים יולדות ילדים, וגברים יולדים תרבות. לכל מין יש

ייעוד משלו ותפקיד בהנצחת האנושות. המטפורה של האמנות כ"לידה רוחנית" הפכה אותה לבת תחרות לבריאה, ובכך היא מיקמה את הגבר היוצר לצד האלוהות ואת האישה היולדת כשייכת לגורמי הטבע הנשלטים בידי האלוהות הגברית. שרידיו של מערך תודעתי זה מתקיימים עד היום.

בשנים האחרונות מתבצעת מהפכה שקטה, ואמניות ואמנים יוצרים אמנות שמסרבת למהלך היסטורי זה שראה באימהות ניגוד משמעותי ליצירה ואשר הפך את האם ואת עבודתה לשקופה. שינוי זה משתקף גם בשיח הפמיניסטי התיאורטי, אשר ראה גילגולים רבים. רבות מהתיאורטיות הפמיניסטיות החלו את העיסוק בסוגיית האימהות דווקא בשלילת הלגיטימיות של האם ובניסיון להשתיק את קולה, מאחר שעבורן האימהות נתפסה כמקור לשעבוד. גם כאשר המהפכה הפמיניסטית של שנות ה-70 האדירה

את האימהות היה נדמה כי הפמיניסטיות מפנות את גבן לאימותיהן הפרטיות, מאשימות אותן בשיתוף פעולה עם הפטריארכיה ומציבות מולן אידיאל אימהי ארכיטיפי א-היסטורי, שמתקיים כאוטופיה אך לא במציאות. לא מפתיע שרבות מהפמיניסטיות ומהאמניות האלה לא היו אימהות. רק הפמיניזם הפוסט-מודרני, שבחלקו מכונה "פמיניזם של אימהות", החל לקרוא לשינוי מהותי בתפיסת האימהות, שבמרכזה תפיסת האם כסובייקט ולא רק כאובייקט למילוי צרכיו של הזולת.

גם באמנות משנות השמונים של המאה ה-20 מתבססת לאיטה מגמה חדשה – שעדיין מתקיימת במובלעת קטנה בשולי הזרם המרכזי באמנות – מצידן של אמניות שדורשות הכרה חדשה במרכזיות של האם בתרבות ובחברה. באמנות זו נוכל לגלות נושאים שעולים זו הפעם הראשונה, כגון התייחסות לגוף האימהי הצעיר והמבוגר, המתמלא והמתרוקן, הדולף והמשתוקק; בנוסף, נדונים לראשונה נושאים כמו יחסים בין-דוריים של סבתא-אם-בת ודיון בשושלות נשיות; יחסי אם-בת ומורכבותם; חרדות אימהיות לצד פנטזיות אימהיות; הקשר בין נשיות ואימהות; אימהות באזורי סכסוך איזורי מתמשך; ועוד. יתר על כן, הדרישה לסובייקטיות של האימהות

התייחסות לגוף האימהי הצעיר והמבוגר, המתמלא והמתרוקן, הדולף והמשתוקק; בנוסף, נדונים לראשונה נושאים כמו יחסים בין-דוריים של סבתא-אם-בת ודיון בשושלות נשיות; יחסי אם-בת ומורכבותם; חרדות אימהיות לצד פנטזיות אימהיות; הקשר בין נשיות ואימהות; אימהות באזורי סכסוך איזורי מתמשך; ועוד.

פירקה את המושג "אם" מכוחו האידיאלי לטובת הבנה שאין "אם" אחת, אלא ישנן אימהות רבות החיות בקונטקסט חברתי ותרבותי מגוון שמשפיע על חייהן. אם בעבר האימהות נתפסה בשיח הפמיניסטי באופן דיכוטומי, כאחת מתוך שתי אפשרויות בלבד – מקור לשעבוד או מקור לכוח – היום ניתן לזהות צורך בשיח אחר, מורכב יותר, הרגיש לסיפורי חיים שונים של נשים, בהקשרים לאומיים, גיאוגרפיים, אתניים, דתיים, כלכליים, יכולות פיזיות ונפשיות, נטייה מינית וכיוצא בזה. בעיקר, זהו שיח שמתאפיין ביכולת להכיל בתוכו בו-זמנית סתירות ומורכבויות.

אם בעבר האימהות נתפסה בשיח הפמיניסטי באופן דיכוטומי, כאחת מתוך שתי אפשרויות בלבד – מקור לשעבוד או מקור לכוח – היום ניתן לזהות צורך בשיח אחר (...) שמתאפיין ביכולת להכיל בתוכו בו-זמנית סתירות ומורכבויות.

מורכבות זו נגלית גם בתערוכה שלפנינו. במסגרת התערוכה מוצגות סוגיות הקשורות במבנה המשפחה בעולם המודרני – מהם תפקידי הבנות והבנים בה וגם מהם תפקידי האם והאב. כמו כן התערוכה מבררת נושאים הקשורים ביחסים בין הבית לבין המרחב החיצוני; והיא מבקשת לשאול כיצד המדיה (התקשורת, הפרסומות, הקולנוע) בונה את דמות האם; וכן שואלת אם יש אפשרות להיחלץ מתפיסת האם כאובייקט לטובת תפיסתה כסובייקט בתנאי החיים העכשוויים.

אחדות מהאמניות עוסקות ברעיון של שושלת נשית, סבתאות, מורכבותם של יחסי אם-בת. אחרות מבטאות את הכאב של אובדן האם והשפעתו עליהן ועל כל היחידה המשפחתית. יש אמניות שמעלות נושא חדש המפקפק בבחירה האוטומטית באימהות ומבקש לתקף את הלגיטימציה לאי-אימהות ואל-הורות. גם אימהות יחידניות הן נושא חדש העולה בכמה עבודות בתערוכה. יש אמניות הבוחנות את אימהותן הצעירה לילדן, ובעיקר את הצורך לנווט בין דאגה לשלום הילד לבין הצורך לפתח עצמות וזהות עצמית. רבות עוסקות בסיפורה של האם בחברה הישראלית הצבאית, כיהודיות או כמיעוט חברתי או דתי במדינה. עבודות נוספות עוסקות בהשפעתם של ארכיטיפים כמו האם הגדולה ושל מיתוסים שהדמות הנשית בהן – כגון ונוס, חוה או מריה – הפכה למודל של אימהות.

העבודות

אביאב יוצרת פסל עשוי מלוחות פרספקס שקופים, המצטט את דמותה של ונוס ממילו מהעת העתיקה ובחיקה תינוק. העבודה מציגה שני ארכיטיפים מנוגדים של האישה. מצד אחד מדובר בונוס, אלת האהבה והיופי, המייצגת את הדמות הנשית כהוויה מינית, יצרית, מפתה, מעין "פאם פאטאל" שאהבתה ותאוותה חסרות גבולות והיא אינה מתחשבת במוסכמות; מצד שני ישנו הארכיטיפ של "האם הגדולה", מקור החיים, אשר אוצרת בתוכה את הזרעים העומדים לנבט ומספקת את התנאים הטובים ביותר לגידולם וצמיחתם. אביאב הוסיפה ממד חדש וחשוב לדמות המקורית של ונוס ממילו – זוג ידיים (כזכור, היצירה המקורית של הפסל נמצאה ללא זרועות) – כדי שהיא תוכל לאחוז בתינוק. בכך חיברה האמנית בין שני הייצוגים הדיכוטומיים של האישה – הפאם פאטאל והאם הגדולה. באמצעות חומר הפרספקס השקוף אביאב מצליחה לבטל את שקיפותה של הסובייקטיביות הנשית ולהנכיח את החוויות השונות והבו-זמניות הנובעות ממגדרה.

נועה אביאב

בעבודת הפיסול "3 אימהות" של חזן מוצגות שלוש נשים, שכולן אימהות – אלו הן אימא ושתי בנותיה. העבודה נוצקה על פי גופן של האמנית, אמה ואחותה, והיא עוסקת בגוף האימהי, בתנוחות אימהיות ובקשרים המתקיימים בין הנשים. שמה של העבודה מרפרר גם לדמויות המקראיות של ארבע האימהות, נשותיהם של שלוש האבות. החלפת המספר בין האבות לאימהות מתייחסת להעצמת חשיבותן ולקדימותן כמייסדות של העם היהודי.

אופיר חזן

אבטריף מעלה את נושא האימהות מתוך חוויותיה האישיות כבת לקהילה הדרוזית בישראל. האובייקט הפיסולי שלה מורכב מבד לבן ושקוף שממנו מכינים את הנקאב (القفطام) – מטפחת לבנה וגדולה המשמשת את האישה הדרוזית הנשואה לכיסוי ראשה, שיערה וכתפיה. בתוך הבד "כולאת" האמנית מדי צה"ל מקופלים למשעי, הנראים במרום בלבד מבעד לשקיפות

בדורה אבטריף

החלקית של המוסלין. האמנית, שלאחרונה נישאה ומתכננת את עתידה כאם, מציגה נושא אישי ופוליטי כאוב ומביאה אותו לקדמת הבמה. מעמדה המיוחד של העדה בישראל מעורר בקרבה לבטים עמוקים ותחושות סותרות של שייכות וזרות. מצד אחד, בני ובנות העדה הדרוזית רואים עצמם חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, והם שולחים את מיטב בניהם להיות חיילים בצבא ההגנה לישראל; מצד שני, על רקע חקיקת "חוק הלאום" עולות בקרבם תחושות של הדרה ועלבון מצד השלטון והעם ישראל. החתונה, ועמה המחשבות על היריון ולידה, עוררו באמנית את הצורך ליצור עבודה המבטאת את סערת הרגשות שחשה כל אם דרוזית ששולחת את בנה לצבא בשם המדינה המאותתת לה שהדרוזים אינם מתקבלים בה כאזרחים שווים.

מור קצמן

קצמן מבטאת את תחושת הטלטלה העוברת על האם עם הולדת ילדה הראשון. העבודה "מחשבות לאחר לידה" מורכבת משני צילומים השונים מאוד זה מזה. האחד הוא צילום של השליה, שהיא שמרה לאחר הלידה, והשני הוא חלק מתיעוד יומיומי של כל היציאות וההנקות של תינוקה. שניהם מתייחסים ליחסים הגופניים בין האם לתינוק. הראשון הוא צילום של חומר ממשי המאחד בין השניים בזמן ההיריון, והשני הוא תיעוד של הטיפול בתינוק לאחר הלידה. העבודה מפרפרת לעבודתה המפורסמת של האמנית האמריקאית מרי קלי "מסמך לאחר לידה" (1979), אשר תיעדה את יחסיה עם בנה במשך שש שנים. כמו אצל קלי, תיעוד הזנת הילד והפרשותיו מקבל מקום נכבד, אך קצמן הוסיפה מרכיב מיוחד והוא השליה, ביטוי ממשי וגופני לחוויות המקדימות את הלידה, שאינן מוצאות ביטוי בעבודתה ובהגותה של קלי. העבודה מציפה את האינטנסיביות שעוברת האם בשבועות הראשונים לאחר הלידה. הלחץ והדאגה מגיעים לשיא ונפגשים עם אם עייפה ונטולת שינה. אם הבודקת את עצמה ואת יכולותיה האימהיות החדשות באמצעות בדיקת החיתול, למשל, או רצף האכלה. שמה של העבודה מחבר את פעולותיו של הגוף האימהי עם מחשבותיה ומביע באופן מעניין את הקשר ההדוק ביניהם.

חן אספּיס

אספּיס עוסקת בשאלות רגישות של אימהות מתוך תחושות של אובדן ומוות של ילד שעדיין לא נוצר, ואולי אף לא ייוולד לעולם. עבודתה עשויה מבטון בתוספת רשת לולים, כשהחלק העליון מורכב מלוחות פרספקס שקופים, שעליהם ציירה האמנית בצבעי שמן. הלוחות הצבועים יוצרים נפח תלת-ממדי אשלייתי, כאילו עובר קטן אכן נמצא בין שכבות הלוחות. היצירה מבטאת את הדואליות שחשה אישה צעירה, המיטלטלת בין כמיהה ושאפייה לילד לבין חששות ורצון שלא להביא ילד לעולם כלל. דמותה של האם איננה מופיעה ביצירה, עובדה שמדגישה את מרכזיות הילד בתרבות הישראלית העכשווית ואת ההתפוגגות של האם וחוסר הלגיטימיות וחוסר ההנכחה של תחושותיה כאם-צעירה שמתמודדת עם חוויות חדשות ומציפות.

מאי סהר

סהר מציגה מיצב במדיה מעורבת. בחלק המרכזי של המיצב ניצבות יציקות של קרטוני חלב, סדורות בשורות כמו היו מצבות זיכרון זעירות בבית קברות של ילדים. חלב ומצבות מתאחדים לאמירה מטלטלת על הולדה ומוות וכן על היחס לבעלי חיים בתרבות המודרנית של תיעוש וקפיטליזם צרכני קיצוני. מסביב ליציקות תלויים צילומי שחור-לבן של תינוקות בעגלות ילדים. הצילומים עשויים בכוונה כצילומים "רעים" שאינם מסגירים את הפרטים האינדיווידואליים של הילדים, אלא בעיקר משרים אווירה אפלה וכבדה. "כשאני מביטה בעגלות ילדים ברחוב נדמה לי שצבא של שדים עומד לנגד עיניי ומביט בי במבט מאיים", אומרת האמנית. היצירה עוסקת בפחד ואימה הנקשרים בשתי דילמות בחייה של האמנית: ראשית, הדילמה של הבאת ילדים לעולם מתוך הבנה שהחברה הישראלית איננה מאפשרת, עדיין, בחירה חופשית בנושאים כמו הולדה והורות, ועל האישה כמו מוטלת חובה אישית וקולקטיבית להיות אם בישראל. שנית, הדילמה של ניצול משאבי בעלי חיים לטובת הדאגה האנושית לטיפוח פרי בטנם של בני האדם על חשבון של חיות המשק ופרי בטנן.

ריקי סטולר

סטולר עוסקת במנהג הסיני העתיק של קשירת רגלי הנשים – "רגלי לוטוס" – שנועד לשמור על צורת רגל קטנה מאוד. לשם כך היה הכרח לשבור את עצם כף הרגל של הילדות ולהצרין אותה לפי המודל המקובל. מעשה זה גרם לנשים להפוך לנכות ואפשר להן רק לדדות למרחקים קצרים, שהגבילו אותן למרחב של הבית. במקרים רבים הן סבלו מזיהומים, מאובדן יציבות

הגוף, ולעיתים אף ממוות. מעניין שהמנהג אשר כרך יחד מודל יופי נשי עם הגבלת צעדיהן של נשים, נעשה לילדות הקטנות על ידי אימותיהן וכך עבר מדור לדור. היצירה, הניצבת על פדיסטל ומבטאת בצורה אפקטיבית את הגודל הקטן של כף הרגל הנשית, עשויה מחומרים המאזכרים את הפרקטיקה הקשה שאימהות היו אוכפות באמצעותן את המנהג: תחבושות גזה, שעוטפות את החימר והחומר האקרילי.

פאינה פייגין ומורן כהן

יצירתן המשותפת של פייגין וכהן דנה בנושא ההגירה והסבתאות ובתחושות של שייכות מול זרות בהקשר משפחתי ולאומי. היצירות שנקראות "חריימה" ו"בורשט" מהדהדות את ארצות המוצא של הסבתות, מרוקו וברית המועצות לשעבר, והן מעלות על נס את מרכזיות הסבתות ואת נוכחותן בחייהן של האמניות, למשל כשהסבתות היו מקבלות את פניהן כשחזרו הביתה מבית הספר, בזמן שההורים הטרודים נאלצו להיות במקום העבודה ולהביא פרנסה הביתה. מוטיב האוכל וההזנה משמש לאמניות מטאפורה לדיון במרחב הביתי הנבדל מהמרחב הציבורי, וכלי האוכל – אביזר שגור ויומיומי בכל בית – הופכים לאובייקטים מטרידים ומשונים המעוררים חידתיות ונוגעים בשאלות של זהות תרבותית ומגדרית במסגרת מדינת הלאום שהתחלפה לה.

קרן דרנסלר

דרכסלר מביאה זווית אישית של נושא האימהות היחידנית. היותה של האמנית "ילדת מבחנה" מאפשרת לה להעלות נקודת מבט חדשה על הנושא – נקודת מבטה של הבת ולא של האם. המיצב בנוי כווילון העשוי משקפים ועליהם דימויים המציגים שלבים שונים של תהליך ההפריה, כמו למשל כיסא גינקולוג, צלחות פטרי ומבחנות המשמשות לפרוצדורה הרפואית. העבודה מבטאת את התייחסותה של הבת לתהליך שעברה אמה ואת השתאותה על הבחירה בתהליך ארוך, מתיש ופולשני כדי להביא ילד לעולם.

שירה חאיט

אם יחידנית היא גם נושא עבודתה של חאיט, והוא נובע מסיפורה האישי כבת וכנכדה לאימהות יחידניות מהגרות. בסדרת צילומים מציגה האמנית דימויים של אימהות וילדים שבהם האם הופכת להיות עמוד התווך היחיד של המשפחה בתוך קונטקסט של קשיי הגירה וזרות בארץ. האמנית, שלאחרונה נישאה, מעלה את פחדיה בנושא האימהות ובמיוחד את הפחד להמשיך את הרצף המשפחתי הישן או לחלופין לקטוע אותו ולהיפגש עם הבלתי מוכר.

טל חמצני

חמצני בחרה בדימוי של מריה הקדושה, אמו של ישו, כדי לעסוק באימהות שכולה. משפחת האמנית איבדה את הבן התינוק בתאונה עם רכב צבאי, והעבודה מציגה את האם בצעירותה כמריה ללא ישו – האם ללא בנה – מחזיקה בבטנה. הציור מציג את האם ככלה תימנייה ביום החינה, עם חיוך תמים, מוקפת בהילה קדושה. חלק מהאטריבוטים של מריה הוחלפו במוטיבים מקומיים – כדוגמת פרח החמנייה, שהחליף את פרח השושן, או צבעי הבגד, שכבר אינם הכחול והאדום של בגדי מריה הנוצרית – ובכך מדגישים את הלוקליזציה של הנושא האוניברסלי של השכול האימהי.

ליאור שלו ונויה גלובן

שלו וגלובן בחרו בעבודתן המשותפת לעשות שימוש בדמותה של מריה הקדושה כדי להעלות את השאלה על קדושת האימהות במקרים שבהם הילד איננו הופך לישו אלא לניגוד המהותי שלו. הן יצרו את העבודה "אם הרוצח", העוסקת בתואר המפוקפק שנכפה על אימהות שבניהן הפכו ברבות הימים לרוצחים. ההילה סביב האימהות נתקלת בקושי עצום כאשר הילד מתפתח להיות חריג ואינו עונה על הציפיות החברתיות והמוסריות. סביב התפתחות כזו – היחס החברתי אל האם מתהפך מקדושה לאשמה. העבודה של שלו היוצרות האלה חותרת תחת אשמת האם, כדין סיבה ומסובב, ומובילה את הצופה – באמצעות מעין גלגל מזלות – למחשבות על גורל, מזל ופטליזם.

דנה חי

חי מבטאת את הקשר המשפחתי של הסבתא, האם והבת במשפחתה דרך חדר המטבח הביתי. הציור מציג את האמנית בשיבת מדיטציה על גבי משטח השיש שבמטבח, אותו מקום שבשגרת חייה עמוס בריחות, כלים, המולה ורעש של נשים העוסקות במלאכה. בציורה בחרה חי לשנות את האווירה המוכרת לה, ובאופן חריג ומוזר היא מתארת רגעים שבהם היא מבקשת למצוא שקט ואיזון פנימי דווקא על השיש. מקומו של המטבח בחייה ותפקידיה של האם המרוקאית משמשים לה כמרחב של תהייה ובדיקה של אישה צעירה השואלת על זהותה המזרחית, על מגוון תפקידיה המוכתבים ובחירותיה האישיות, בתוך המערך החברתי הישראלי הנתון.

ניצן שתרוג

שתרוג עוסקת באמנות חברתית מזה שנים, הגיעה לכלא איילון כדי להיפגש עם סוהרות העובדות באחד מבתי הכלא המרכזיים והגדולים בארץ לאסירים גברים. בראיונות עמה הצביעו חמש הסוהרות על דילמות מוסריות, מצבי קיצון ופערים גדולים בין חייהן האישיים לחיים בכלא. כולן אימהות לילדים קטנים המנהלות עולמות כפולים ומקבילים – חיי הבית והמשפחה וחיי העבודה בכלא עם האסירים. צילומיה של שתרוג מנסים להראות היבט מקורי על חיי אימהות המתמודדות באופן יומיומי עם עבריינים מסוגים שונים, ואולי אף נעזרות במיומנויותיהן האימהיות כדי להתמודד עמם.

חן בן חיים

בן חיים מציגה עמדה המשותפת לנשים צעירות רבות שעסוקות במחשבות על העתיד הקרוב כאימהות. בן חיים היא חלק מדור חדש, חרדתי בהוויתו, העסוק בחקר אינסופי באינטרנט על נושאים הקשורים במקור לחרדה. היא מבילה שעות ארוכות בקריאת מאמרים, כתבות ובלוגים. היא מתשאלת וחוקרת אימהות צעירות ונשים רווקות כדי להתמודד עם הנושאים של היריון, לידה, הנקה, טיפול ועבודת האימהות, צמצום של המרחב הביתי, תלות כלכלית, שעבוד ועוד. הציור של בן חיים מראה דימוי כפול של ילדה קטנה (דיוקן עצמי של האמנית בילדותה) עם בטן הריונית על רקע של בית צמוד קרקע קלסי הנטוע בגינה פורחת. בין שתי הילדות, על שביל הגישה לבית, ניצב כלוב ריק וציפור מעליו. הצבע השולט הוא ורוד, שעומד בניגוד חריף לגרסטקיות של הדימוי הכפול של הילדה בהיריון. העבודה נעה בין ילדות לבגרות, בין חיים בתוך או ליד הכלוב, כאשר העתיד המסתמן איננו מצליח לדמיין כלל את הציפור במעופה.

דנה חודקביץ

חודקביץ מציירת ילדה בהיריון. הרישום הקליל מתאר קושי בלתי יתואר, בהינף יד, בדיסוננס חריף. העבודה מתארת ילדה בהיריון מתקדם שהבטן הגדולה שלה מאפילה על כל קיום אחר מלבד התפיחה הגדולה שמגדלת חיים חדשים. היצירה עוסקת בנושא אל-הורות והדרישה החברתית התובענית שנשים בישראל יהפכו לאימהות בכל מחיר. האמנית מספרת שכאשר היא משתפת את הסביבה בפחדיה הנוגעים להיריון ולידה, ובמיוחד אלו הנוגעים לאחריות על יצור אנושי אחר, היא נתקלת בביטול ובזלזול. נדמה שאין דרך טבעית לקיום הנשי מעבר לאימהות, וכל הצעה אחרת נפסלת מראש.

חן אליקים

אובדן האם הוא אחד הנושאים הקשים ביותר העולים בתערוכה. חן אליקים מציגה עבודה שעוסקת בזיכרון ומבוססת על אלבום התמונות המשפחתי שלה. אמה של אליקים נהרגה בפיגוע בברלין, שבו גם נפצע אביה. היצירה עוסקת באובדן האם ובקרע שנפער עם הסתלקותה הפתאומית, שמביאים לערעור כל הידוע והיציב. אליקים יצרה סדרה של תמונות משפחתיות עליזות אשר הודפסו על גבי בד ללא מסגרת. במקומות שמופיעה בהם האם, ולעיתים גם האב, פרמה האמנית חלקים מהבד. בתערוכה מוצגת עבודה אחת מהסדרה ובה זוג ההורים. ראשיהם צמודים וחלקים מהם פרומים. פרימה היא התרה של תפר, של קשר, וביצירה זו, למרות הפרימה המטשטשת את דמותם של ההורים, ובמיוחד את זו של האם, נותר זיכרון ברור לנוכחות של הדמויות ולקיום הקשר המשפחתי החזק ביניהן.

קרן בן שושן

אובדן האם הוא גם נושא עבודתה של קרן בן שושן. ואולם בעוד אליקים פורמת את העבר, בן שושן בונה אותו מחדש כהווה מדומיין. האמנית ציירה סדרת ציורים שנקראת "מחפשת את אימא", המתארת את האם המנוחה והבת החיה במצבים שונים במרחב הביתי. כל המצבים מדומיינים ומבטאים פנטזיה של נוכחות האם בחייה של הבת. הציור המוצג בתערוכה מתאר את השתיים כבנות אותו גיל. האם עסוקה בפעילות בחלל המטבח ואילו הבת, מבוגרת מגילה האמיתי, יושבת בגבה לאמה וכפיה לצופה. אובדן האם ועימו אובדן תחושת השייכות לבית, מודגשת על ידי הנתק השורר בין השתיים. ההתבגרות המואצת של הבת בעקבות אובדן האם מודגשת בחריפות באמצעות עיצוב הפנים ותנוחת הגוף והיד.

ג'וני אייל

אייל יצר דיפטיך בשם "בריאה". הדיפטיך מציג את הדיכטומיה התרבותית הרואה בלידה ובבריאה יצירתית שתי פעולות מנוגדות שמשויכות לשני מגדרים שונים ומתקיימות בנפרד – התפיסה התרבותית המקובלת טוענת שיש לבחור ביצירה אמנותית או בבריאית ילדים, ואין אפשרות לשלב ביניהם. על גבי צדודית של אישה בהיריון כתובים שמות של נשים שהן יוצרות. ההיריון בעבודתו הופך למטפורה לבריאה יצירתית, והולדת אמנות והולדת ילדים חוברות יחדיו, למרות החיץ הגלוי לעין הקיים בין שתי יחידות הדיפטיך.

ספיר מזיג

יחסי אם-בת סבוכים מתגלים ביצירתה של מזיג. מזיג בחרה להעלות את המורכבות שבקשר בין אם ובת באמצעות משפט החרוט בזיכרונה האישי: "אם אני אמות, זה יהיה בגללך". את המשפט ריססה מזיג ברחובות ברחבי תל אביב, והיא מתעדת אותו בצילום. באמצעות יצירת גרפטי הופכת האמנית את האישי לציבורי וחושפת בכך טאבו מן הקשים שבחברה, האומר כי אימהות היא אהבה ללא תנאי וללא האשמות, וכי אימהות אינן אמורות להשליך את הקשיים שלהן על בנותיהן. אמצעי המבע הילדיים של הגרפטי מדגישים את נקודת המבט של הילדה במערכת הדיאדית ואת הקושי במערכת יחסים כזאת.

מאיה יעקבי

יחסי אם-בת הם גם הנושא של עבודת הווידאו של יעקבי, אשר מבקשת להעביר את הקשר המיוחד המתקיים בינה ובין אמה. השתיים לא רק מקיימות קשר משפחתי הדוק, כאם ובת, אלא הן גם חברות טובות, והאם שותפה אקטיבית בעבודות האמנות שהבת יוצרת. הן אף חולקות מאפיינים פיזיים משותפים ותכונות אופי דומות. משום כך בחרה האמנית למזג את הכנים של שתיהן לכדי דימוי אחד משותף, באמצעות מניפולציה דיגיטלית. השתיים כמו מתמזגות זו לתוך זו לאיטן, ובתוך כך עולות שאלות מורכבות על שושלת בין-דורית, על זקנה וצעירות, על חיים ומוות, וכן על הנושא הסבוך מכול ביחסי אם-בת: סימביוזה מול נפרדות.

נגה אור ים

החלפת תפקידים בין אם לבת הוא הנושא המרכזי בצילום "מקלחות משותפות" של אור ים. אמה של אור ים גדלה בקיבוץ, ומשום כך היא נהגה בילדותה להתרחץ במשותף עם בני גילה. בצילום, אמה ישובה על רצפת האמבט כילדה, והבת המצלמת ניצבת מולה, מבועתת מהמחשבה על היום שבו האם תזדקן או תחלה, והבת תצטרך לקלח את אמה בעצמה.

יעל פלורנטין

עבודת הווידאו "דינה" של פלורנטין מציגה את דמותה של חוה, אם כל חי. בעטיו של חטא כפול של סירוב למשמעת האלוהית ופיתויו של אדם נדונה חוה לעונש "בצער תלדי בנים". הווידאו מתאר את תהליך ההיריון והלידה בצורה מעגלית – תוך קישור לחטא הקדמון שסמלו הוא התפוח – באמצעות לכידת הצללים המוטלים על גבי קיר. צילה של חוה, המוטל

על הדימוי הנשי מאז ועד היום, רודף אחר כל אותן אימהות הנושאות את הצער בגופן. שם העבודה מתייחס לדין האלוהי של חוה ללדת בכאבים וגם לדמות המקראית של דינה, בת יעקב ולאה, שיצאה מאוהלה ונאנסה על ידי שכם. שתי הנשים מאופיינות בתנ"ך על ידי סירובן לצו הפטריארכלי, האלוהי והחברתי. האישה הראשונה חתרה תחת הצו האלוהי, והשנייה חתרה תחת הצו החברתי כאשר בחרה לצאת מאוהלה ולהתחבר עם יושבי הארץ.

חרס מתייחסת לדמותה של האם הגדולה, חוה, אך במקום להדגיש את העונש שקיבלה האישה המפתה, היא מדגישה במיץ עוצמתי את השינוי התודעתי שחל בה בעקבות האכילה מעץ הדעת. האמנית עומדת מול שורות ארוכות של יציקות גבס בדמות מוח אנושי ומנפצת אותן בכוח רב באמצעות מחבט גדול. המיץ מבטא את המצב המחשבתי החדש, לאחר קבלת הדעת, של עומס תודעתי, הטומן בחובו גם את המודעות המטלטלת בעניין האחריות האימהית. שאריות המיץ – המוחות המנופצים – המתקיים בערב הפתיחה של התערוכה, יוצגו בחלל הגלריה לאורך כל ימי התצוגה של התערוכה.

דנה חרס

העבודה "בדרכה" של אביבי מציגה מערך של ציור, צילום ועבודת וידיאו. "בדרכה" מבקשת לספר את סיפורן של אימהות ובנות ישראליות, השותפות לזהות מגדרית, לאומית ודתית, ומכאן שגם לתפקיד ולציפיות חברתיות מסוימות. בווידיאו הולכת האמנית ב"וייה דולורוזה" האישית שלה, נושאת בולי עץ כבדים וברקע נשמע קולה של האם. במקום צלב נשמע הציוני היהודי הציוני שעל האישה ללדת ילדים. האתוס הציוני והדת היהודית ממשיכים להשמיע את קולם גם בציורים, המצטטים מנאומים של מנהיגים ומפסוקים מהתנ"ך. הצילום מציג את האם והבת לבושות במדים של צה"ל, יושבות באמצע שדה כשהבת משעינה ברכות את ראשה על אמה – מעין פייטה חיה, נשית, עדינה וכגיעה, שהמוות המהדהד בה נשאר כפוטנציאל אינסופי של שכול. אביבי בנתה מערך שבו הגיבורות הן נשים ישראליות החיות במדינה אשר מעודדת אותן ללדת ילדים כדי לשלוח אותם לצבא. ההכלאה בין גבורה להקרבה נוגעת לתפקידי מגדר המוטמעים ברטוריקה הלאומית ומגויסים לטובתה.

שני אביבי

אינס אוסרוף

צילומיה של אוסרוף מציגים חוויה אוניברסלית של אימהות – הדאגה לשלום הילדים/ות. הסדרה הנקראת "אדם" (שמו של בנה) מבטאת את הדילמה האינסופית של האם הטרייה המתנדנדת בין חרדה אימהית לבין הרצון לשחרר את המגבלות והגבולות. אוסרוף מספרת כי היא מבקשת לפתח אצל בנה תחושה של עצמאות ולכן לומדת לסמוך עליו, למרות הקושי. כך, מסע התבגרות של הילד הקטן הופך להיות גם מסע חניכה של האם הצעירה הלומדת, לא פחות מן הילד, על אודות קביעת גבולות ועל היכולת להתרתם.

גל תמיר

עבודתו של תמיר עוסקת ביחסי בן-אם לאחר יציאת הבן מבית ההורים. מיצג הווידאו שלו, "שיר ערש", מתאר את האמן נאבק להירדם בחדר השינה שלו. תמיר, הנזכר באמו המזמזמת שיר כדי להרדימו, מאמץ בבדידותו את הזמזום, את הטון ואת הקול של אמו. העבודה מחדדת את הקשר הקרוב בין אם לילד, הנובע מטיפול יומיומי ורצוף; את רגעי הפולחן האישיים שלהם ואף את הקושי להתמודד עם הניתוק מהם במהלך התבגרות והיציאה מהמרחב הביתי המגונן, בדרך אל חיים עצמאיים של אדם בוגר.

רוני בן טובים

עבודת הווידאו בן טובים מציגה ארבע נשים. אלו הן אימהות בגילאי 50–60, אשר רוקדות בסלון ביתן, כל אחת בדרכה שלה וברמות שונות של שחרור והנאה. בן טובים בחרה בריקוד הנשי כדי לבחון את ההסדרה המינית של הפטריארכיה, המחלקת את האישה באופן דיכוטומי לפאם פאטאל או לאם המולידה ילדים ומגדלת אותם. תפיסה קלסית כזאת פוגעת אנושות באישה המודרנית המעוניינת להגשים את תשוקותיה הגופניות ואת מטרותיה הרוחניות, ובד בבד לממש את עצמה במישור המשפחתי של הבאת ילדים וגידולם. בן טובים מעוניינת להשתחרר מתפיסה בינארית של קיום נשי אפשרי ולחבר מגוון של מרכיבים סובייקטיביים שנתפסים כמנוגדים זה לזה. בעבודה זו חלק מהאימהות מצליחות לבטא בגופן חירות גבוהה יותר, ואילו אחרות מתקשות להשתחרר.

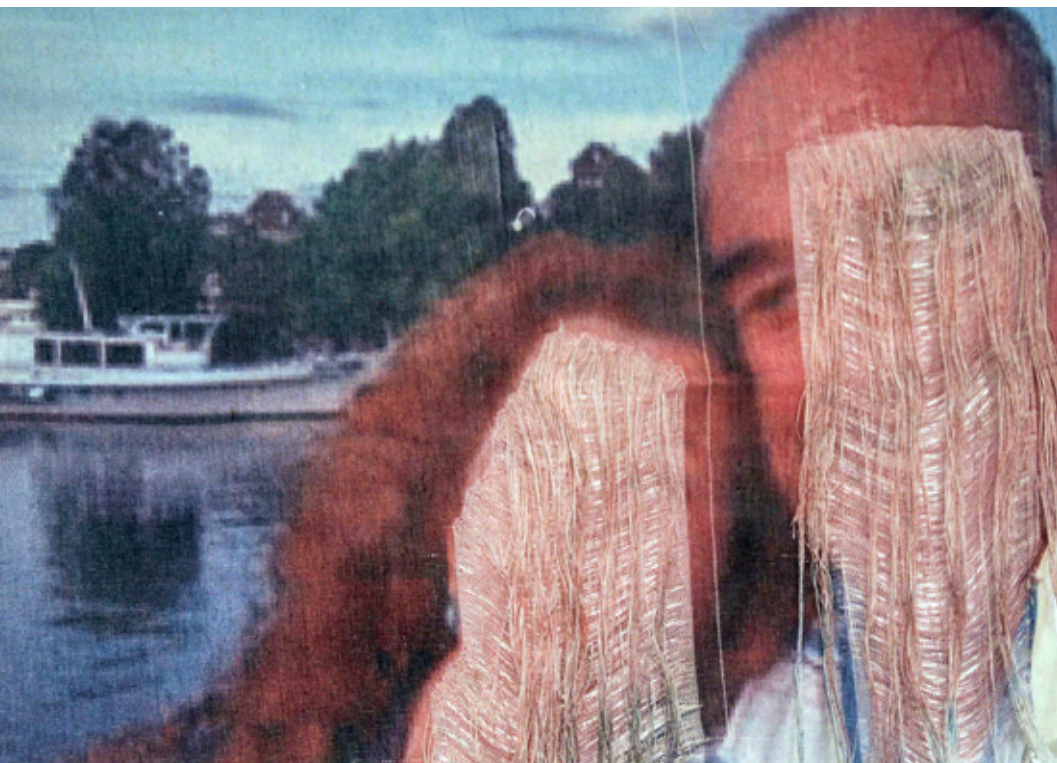

דנה חרס • למען הדרך הנמשכת / מיצג / עיצוב תלבושת • אלה מעיין

Dana Haras • For the ongoing way / Performance / Costume • Ela Maayan

טל חמצני • אורלי הקדושה / שמן על דיקט
Tal Hamzani • Ave Orly / Oil on plywood

חן בן חיים • אמא'לה / שמן על בד

Chen Ben Haim • Mamamia / Oil on canvas

קרן בן שושן • דיוקן עצמי בזמן שאימא מכינה ארוחת ערב / שמן על בד

רוני בן טובים • ללא כותרת / וידאו
Roni Ben Tovim • Untitled / video

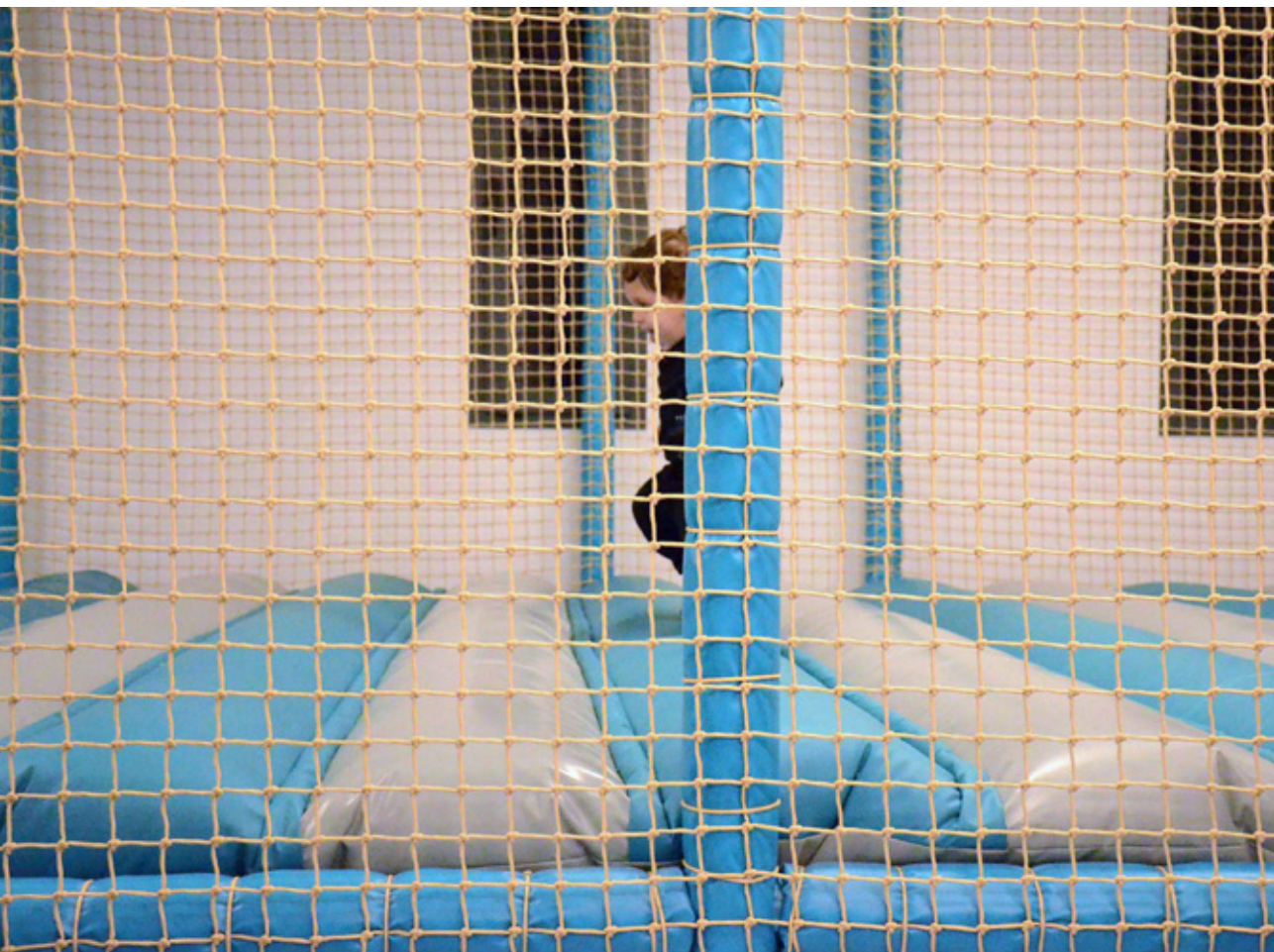

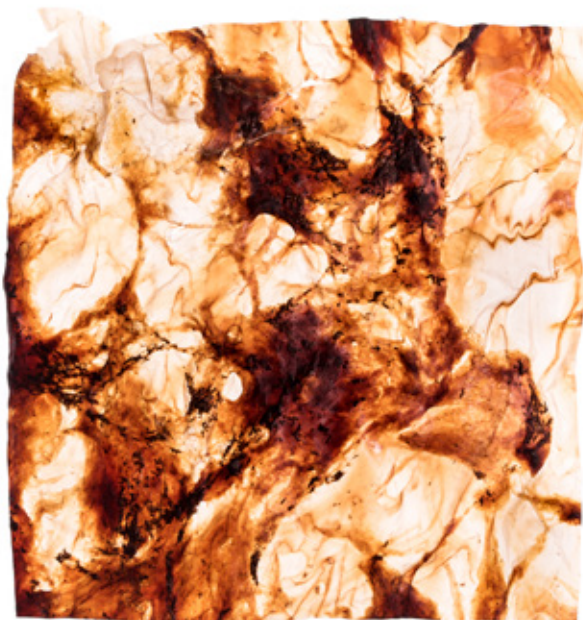
חן אספּיס • היושבת על המשבר / פיסול בטכניקה מעורבת
Hen Aspis • Sitting on the crisis / Mixed media sculpture

יום ב' ה - 09 בינואר 2017

שעה	האכלה	החלפה
24:00	בקבוק 10 מ"ל	
24:18-2:00	ימין	
2:20-2:32		גם וגם
2:35	שמאל	מחזק
2:41-2:57	שמאל	
3:42		גם וגם
3:51-4:14		
4:20-6:45		
6:50		
6:58-7:15	ימין	
7:16-7:29	שמאל	
8:00	בקבוק 10 מ"ל	
8:29-11:00	שמאל	גם וגם
11:18-11:47		
11:50	ימין	מחזק
11:59-12:08		
12:15	בקבוק 20 מ"ל	
13:00		
13:40-14:54	שמאל	גם וגם
15:10-15:20		
15:20	ימין	גם וגם
15:28-15:45	שמאל	
16:15-16:35		
18:50		
19:00-21:45	ימין	רטוב
21:47-22:11	שמאל	
22:20		
22:27-22:38		
22:47-1:10		

קרן אדמונד דה רוטשילד

מרץ | 2019 | March

להצליח ולהישאר בן אדם

המחלקה לאמנות | הפקולטה לאמנויות

קמפוס אמנויות, רחוב שושנה פרסיץ 3, תל-אביב

טלפון: 03-690-1200 | דוא"ל: smkb@smkb.ac.il